

Витинанки

Що таке витинанки?

Витинанки – орнаментальні й фігурні прикраси, ажурно вирізані ножицями, ножом з білого або кольорового паперу. Від назви техніки виготовлення (витинати) походить і термін.

Коли і де виникли витинанки?

Ажурні витинанки відомі ще з V століття до Христа. Це були вироби зі шкіри та хутра. Перші паперові прикраси, які можна вважати аналогами традиційних українських витинанок, виникли в Китаї і пов'язані з винаходом паперу. Перші письмові згадки про них відносяться до VII-XII ст.

Як використовувалися витинанки в Україні?

В середині XIX ст. в українських селах народними паперовими прикрасами селяни оздоблювали хати. Великим поштовхом до розвитку витинанок був перехід від курних хат до чистих хат із світлицями.

Коли використовувалися витинанки?

Виготовляли витинанки перед Новим роком або навесні, коли за звичаєм білили стіни й поновлювали внутрішнє оздоблення хат. Витинанки присвячувались основним подіям у житті селянина, і кожній відповідала певна традиційна композиція. До жнив вирізали і клеїли "врожайну", на заручини – "заквітчану", яку потім змінювали на "весільну".

А що таке "силует"?

Силует – ще один різновид паперових прикрас. Жив собі колись у Франції міністр Е. де Силует. Художник намалював на нього карикатуру у вигляді тіньового профілю, і з того часу всі контурні зображення без деталей усередині контуру стали називатися "силуетом". Розвинулися вони в XVIII ст. у Франції і швидко поширилися по всій Європі. Ці витинанки виготовлялися з тонкого чорного глянцевого паперу. Мистецтвом чорного силуету займалися також відомі художники – Альберт Дюрер, Пітер-Пауль Рубенс, Матіс та інші.

Звідки походять наші витинанки?

Найдавніші українські витинанки, що дійшли до нашого часу походять з Прикарпаття і Західного Поділля. Важко було знайти сільське житло Поділля, Прикарпаття, Придністров'я без настінних розписів або паперових витинанок.

Що таке фігурки, розети, дерева, стрічки, шпалери, фіранки?

Фігурки – силуетні витинанки, де зображені пташки, вершники, ляльки та інші.

Розети – ажурні витинанки, що складаються з розет, зірок, ромбів, квадратів.

Дерева – група витинанок, що охоплює кілька композиційних типів прикрас дзеркальної симетрії: дерево, дерево з пташками, гілка, букет, вазон, квітка.

Стрічка – до цієї групи належать витинанки у вигляді стрічки з однобічною та двобічною композицією орнаменту.

Шпалери – витинанки, які складаються з таких типів композиційної структури: центральна, рядова, сітчаста, вільне заповнення.

Фіранки – паперові прикраси, виникли як ускладнений варіант одинарних стрічкових витинанок.

Іграшки – витинанки з яскраво вираженими декоративним і тематичним характером. Ці витинанки були ілюстраціями до казок і оповідань.

Що потрібно для виготовлення витинанок?

Матеріали: Найпоширенішим матеріалом для витинання є тонкий однотонний глянцеви́й папір, що має блискучу поверхню, яскраві насичені кольори, добре складається і легко піддається витинанню і вирізуванню.

Для витинанок можна використовувати друкарський та канцелярський папір – гладкий і щільний, як білий, так і м'яких тонів. Великі витинанки вирізаються з білого рисувального, друкарського, тонкого паргаментного, обгорткового паперу. Для наклеювання витинанок на стіну можна використовувати звичайне молоко (легко знімається за необхідності).

Інструменти: У художньому витинанні використовуються ножиці, гострі ножі та штемпельки. Народні майстри надають перевагу прямим великим ножицям (18-24см) з гострими кінцями. Великі ножиці з великим плечем розвороту потребують значно менших зусиль, ніж маленькі. Поряд з ножицями використовують ніж (може бути звичайний шевський ніж), кінці якого заточують під гострим кутом. Штемпельки нагадують порожнисті металеві пробійники. З одного боку вони мають голівку, по якій б'ють молотком, з другого-різальний край у формі кружальця, листочка, ромба та ін.

Техніка витинання: при виготовленні майже всіх видів витинанок чільне місце належить ножицям. Кінчиками ножиць витинають по краях, а широким розворотом боків роблять великі надрізи, відповідно повертаючи і прокручуючи в руках складений аркуш паперу. Техніка вирізання ножем сягає давніх часів. Ніж був єдиним інструментом для виконання витинанок зі шкіри. І сьогодні він успішно конкурує з ножицями. Але зростання розмірів витинанок, збільшення орнаментальних повторів призводить до погіршення якості, до ускладнення техніки витинання ножицями. Іноді її заміняє техніка вирізування ножем.